

Les últimes lletres

TRANSPARÈNCIA FILOSÒFICA

J. M. TERRICABRAS

Atreix-te a pensar

Edic. La Campana, Barcelona, 1998, 264 pàgines.

Josep M. Terricabras, en el seu darrer llibre, ens interpel·la des d'un títol, «Atreix-te a pensar», que podria fer sospitar algú que hi ha un risc –potser desaconsellable– en aquesta discreta activitat. Perquè ningú no ens demana que *ens atrevim* a caminar, ni a menjar, ni a dormir. Ni tan sols a *fer bé* cada una d'aquestes funcions també essencials del viure humà. Per què, doncs, caldria demanar algun grau d'*atreiximent* per a pensar?

La resposta a aquesta qüestió, de ressò il·lustrat, només la pot donar de manera satisfactòria –i amb resultat engrescador– la lectura sencera del llibre. El seu sentit és justament el d'acompanyar el lector en el descobriment de l'interès, les dificultats i les possibilitats del nostre pensament, i a trobar les trampes i les sorpreses dels *nusos* que ens fem tot pensant: «pensar és desfer nusos contínuament; això sí, s'han de desfer amb compte, si no es vol que el fil del pensament es trenqui o que quedi més nuat encara» (pàg. 161). Aquest llibre busca amb un afany inequívocament filosòfic –per això no és una simple divulgació,

encara que es llegeix millor que moltes– el sentit d'aquesta activitat de la qual creiem espontàniament i ingènuament que tenim tots els secrets. Però la filosofia no hi és com a discurs acabat i altiu, sinó com a esperit de recerca, com a motivació, com a plantejament, com a impuls per a l'anàlisi i el diàleg. Per això, es pot dir –*servatis servandis*– que és un llibre d'alè socràtic: perquè espera del lector activitat, no pas passivitat; perquè desprèn la ferma modèstia del vell atenès, que burxava des de la seva suposada ignorància –una *docta ignorantia*– la banalitat i la vanitat de tants suposats savis, que movia l'esperit dels seus deixebles cap a la respectiva i autònoma recerca del valor dels conceptes, tant com del concepte de valor –l'*areté*/virtut del seu temps–. I és que el llibre s'acaba també amb una mirada cap a l'ètica; no s'exhaureix en operacions de sobrevol epistemològic que podrien semblar formals, sinó que aterra en l'espai dur dels valors i de la llibertat, on l'autor demostra transparentment que pensar no és una funció autista, sinó compromesa, vinculada als punts clau i més sensibles de la vida.

La posició o perspectiva de l'autor es pot caracteritzar com la del pensador obert, serè i tranquil·litzador, que parteix no de l'enfilada pregunta del filòsof «què és la veritat?» –amenaçadora d'abruptes disquisicions– sinó d'una altra tan circumspecta com aquesta: «com ho faig per decidir qui té raó?» –prometedora de riques estimulacions, tant com desactivadora d'angoixes metafísiques–. No és, doncs, un estratèg de cap sistema dogmàtic, sinó un explorador de terrenys plurals i complexos, carregats de suggeriments, d'inesperades descobertes intel·lectuals i vitals.

El llibre es desplega sense academicismes, sense pretensioses exhibicions erudites, lluny de la pesantor d'un tractat, pròp del caliu d'un diàleg. Però no solament pel que fa a la selecció dels objectes de reflexió –pensar, creure, saber, la pretesa profunditat del pensament, veritat i relativisme, la tolerància, la desmoralització, entre altres–, sinó també pel que fa al llenguatge mateix. El llenguatge és una mena de coprotagonista filosòfic del llibre –podríem dir que hi són tan importants les *coses del llenguatge* com les *coses de què parla* el llenguatge–. Però el que em sembla especialment remarcable és que l'autor usa el seu llenguatge, la llengua catalana, amb una traça poc habitual entre filòsofs. És un llenguatge net, sense estilismes de saló literari, sense embarbussaments retòrics, però de gran eficàcia expressiva. Fa honor a la intenció filosòfica que propugna –atreix-te a pensar bé, a ser rigorós sense rigidesa, precís sense tecnicismes, raonador sense embolics– amb una llengua transparent, de període curt, juganera de tant en tant, perfectament ajustada en la seva construcció i equilibrada amb l'objecte que tracta en cada moment; un català, per cert, de qualitat poc freqüent. Tan poc freqüent com l'exercici de transparència filosòfica que assoleix aquesta invitació a pensar.

Joan M. del Pozo